

עין משפט
נר מצוה

סח א מיי פ"ד מהל' תפלה הלכה טו ופ"י הלכה 6 (טוש"ע א"ח סימן קא סעיף א):

סב ב מיי פ"ח מהלכות תפלה הלכה ג סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' 5 סעיף יח:
ע ג מיי פ"ד שם הל' טו סמג שם (טוש"ע א"ח סי' קא סעיף א):

עא ד ה מיי פ"י שם הלכה יב סמג שם טוש"ע א"ח סימן קכו סעיף ג:
עב ו מיי שם הל' טו סמג שם טור שו"ע א"ח סי' קה:

עג ז ח מיי פ"ד שם הלכה יא סמג שם טוש"ע א"ח סי' תכז סעיף ב:

ט (מיי פ"ב מהל' קידוש הדגה הל' ח):

א י מיי פ"ד מהל' תפלה הל' טז סמג שם טוש"ע א"ח סי' ג5 סעי' ג:
ב ב מיי פ"ה שם הל' ה סמג שם טוש"ע א"ח סימן לא סעיף ו:

‏‏

רבינו הגנאל

איתמר רב יצחק בר אבירמו משום רבינו אמר אין הלכה בר' יהודה שאמר משום ר' אלעזר בן עזריה, אלא כרבנן דאמרי בין בחבר עיר בין שלא בחבר עיר, דעבדא דר' ינאי מסייע להו. והנתיב טעה ולא הזכיר של ר"ח בערבית אין מחזירין אותו מפני וכו' אמר ר' יוחנן בצבור שנו. ויחי שמחפלין בצבור אם טעה ולא הזכיר של ראש חדש, שחרית אין מחזירין אותו, שלא יטריח את הצבור ונשא ימיתנו. אוהו עדי ששלים תפלתו, וכי"ש ערבית שאין מקדשין את החדש אלא ביום. אבל יחיד שלא בצבור חזרו. כמה ישעה בין תפלת שחרית ותפלת מוסף, וכו'. חד אמר כדי שחתונן דעתו עליו וכו'.

פי' כשיעור שתסור אימת צבור מלבו, כי בעת שיעורב לפני התיבה מתחבלי מפני הצבור וכשתחיל להתפלל לכון לבו להתחונן מטרד אוהו האימה מלבו, כדכתיב ואתחנן אחר ואתנפל. וחד אמר כדי שתתחולל, פירוש כשיעור שתסור האימה מלבו ויכוין לבו לחיות פני צורו, שימחול לו על כל מה שפשע ומרד, שזה יותר שיעור מן המתחנן לקבל פנים, כי ענין ואתחנן כמו יקבל פנים הוא, שהיה משה רבינו ע"ה מתחנן. אבל ענין ויחל בקשת מחילה ודרך דברי רצון בכיה ותחינה. ירושלמי: כמה ישעה בין תפלה לתפלה כדי הילוך ארבע אמות. סליק פ"ד לפ"ש

בתני: אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש. פי', כפיסת ראש שיכוף ראשו ויכוין תפלתו כאדם שיש לו צער. אפילו המלך שואל בשלומו לא ישיבונו. אסיקנא במלכי ישראל דאם שואל בשלומו אינו מפתיק ומשיב לו, אבל מלכי אומות העולם או הגומלן או גוי, או אנס או קרן בא כנגדו, אם יכול יקצר ואם לאו יפסיק.

ל:

סי"ה **אין** הלכה ברבי יהודה שאמר משום ראב"ע. אלא הלכה כרבנן וכן פסק ר"ח דלהכי מייתי (י רבי אמי ור' אסי שהיו מתפללים ביחד כרבנן בניי עמודי דגרסי לאשמעינן דהלכה כרבנן: **והתניא** טעה ולא הזכיר של ר"ח בערבית אין מחזירין אותו. ל"ג ליה דלא אמרינן בסמוך טעה ולא הזכיר של ר"ח אין מחזירין אותו לפי שאין מקדשין בו' אי נמי אי איתא אנז אחרינא נקט ליה: **במה** ישעה בין תפלה לתפלה. כגון אדם שטעה ורואה להתפלל שנית וכן בין תפלת שחרית לתפלת המוספין: **בר**י שתתחולל דעתו עזיו. ונפרש צירושלמי דהיינו כשילך ארבע אמות: **לפ**י שאין מקדשין את החדש בו'. פי' לעיל בריש פרקין (דף כו.) מה שמקשין ומפיקו ליה משום רשות משום דהיינו דוקא לעשות מזהו אחרת עוצרת וי"מ דוקא צלילה ראשונה אין מחזירין אותו לפי שאין מקדשין החדש צלילה אצל צלילה שניה מחזירין אותו שכבר מקודש מיום שלפניו ולא נראה לחלק:*

מסתברא מילתא דרב בחדש מלא. כלומר שהיה אותו שלפניו מלא. דאז יכול לאומרה בערבית של מחר שהוא עיקר והיה אומר ה"ר יצחק לכל דבר שאמרו חכמים אין מחזירין אותו, כגון יעלה ויצא בערבית ועל הנסים לא מיציעא אס עקר רגליו (א) ופתח בצרכה שלאחריה דאין מחזירין אותו אלא אפילו לא עקר אלא שסיים אותה צרכה שקטנו זה לאומרה אין מחזירין אותו ולא נהירא לרבינו אלחנן דלא חזינן בצרכת המזון דאותן שאמרו חכמים מחזירין וגם אותן שאין מחזירין שזין היכא דלא עקר רגליו כדאמר לקמן (דף מט.) אס שכן של שנת וסטים הצרכה כולה ועדיין לא התחיל בצרכת הטוב והמטיב אומר צרוך אשר נתן שצמות למנוחה בו' וקאמר נמי התם אס טעה ולא הזכיר של ר"ח קודם שעקר רגליו דהיינו קודם שיתחיל צרכת הטוב והמטיב דאותה קורא עקר רגליו אומר צרוך אשר נתן ראשי חדשים וכו' אלמא היכא דלא עקר אלו ואלו שזין ואס עקר רגליו שהתחיל בצרכת הטוב והמטיב של שנת חזר לראש ושל ר"ח מעוות לא יוכל לתקון והכי נמי יחזור (י) בזהוה צרכה אס לא התחיל בצרכה שלאחריה. ומיהו אין ראייה מהתם דשאני התם בצרכת המזון שכבר ציחק ג' צרכות וצרכת הטוב והמטיב לאו דלוריייתא היא על כן אין מחזירין אותו לגמרי כי אין דומה שם הפסק כל כך ואין להציא ממנו ראייה ל"ח צרכות דאס יחזירוהו בדצר שאין לו להציא ראייה לכאן דאס היית אומר היכא שלא עקר רגליו צ"ח צרכות שהיה לו לחזור א"כ היה צריך לחזור לרעה ואין זה הגון. ומיהו אומר ר"י דראה את ר"ת דהיכא דלא עקר רגליו חזר לרעה אפי' בדצרים שאין מחזירין כגון על הנסים וכן עמא דצר:

תפלת השחר פרק רביעי ברכות

בנהרדעא. לפי שיש שם צבור והשליח פוטרני: **פולמוסא**. חיל: **דלני** ודודנ לני. ולמה ליה צ' תפלות אלא אחת של שחרית ואחת של מוספין ש"מ לית ליה דראצ"ע: **ודילמא מעיקרא לא כוון דעסיה**.

ומרווייהו דשחרית: מאן גברא רבא דקמסהיד עליה. רבי יוחנן שהעיד על הדבר יפה דדקדק שבשציל תפלת המוספין היתה: **משום רבינו**. רב: (י) **צנזור שנו**. דאין מחזירין משום דשמע ליה מש"ס ואיכא מקצת הזכרה אצל ביחיד צריך לחזור. וזה"ל מפרש לה בש"ס משום טירחא דלצורא אצל יחיד הדר: **טעה ולא הזכיר במוספין**. שהתפלל אחת חזון: **כמה ישעה בין ספלה לספלה**. מי שיש עליו לחזור ולהתפלל או משום דטעה או משום מוספין כמה ישעה בין זו לזו: **שסחונן**. שחאס דעמו מיושבת לערוך דצריז צלשון תמנה: **שסחונל**. לשון חילוי. והיא היא אלא צלישנא בעלמא פליגי: **בחדש מלא**. כשהחדש שעבר מלא עושין ר"ח צ' ימים הלכך יכול לאומרה למחר דערבית של מחר ר"ח גמור יותר מן הראשון: **מכדי טעמא קאמר**. שאין מקדשין את החדש צלילה:

הדרן עלך תפלת השחר

בובד ראש. הכנעה: **שזין שעה אחת**. צמקוס שצאו להתפלל: **גב' אשמושה אל היכל קדשך**. ציראסך. מתוך יראה: **מזיין נפשיה**. מקשט עזמו בצגדיו: **עצדו אס ה' ציראס**. תפלה שהיא לנו צמקוס עבודה עשו אותה ציראס: (ט) **כלל עצז יהיה מוסר**. כשאדם מראה את עצמו עצז יהיה לו שכר: **דסוה קא צדח טובא**. יותר מדאי ונראה כפזוק עול: **ספילין מנחנא**. והס עדות שממשלת קוני ומשרתו': עלי: כסא

עליו דכתיב י'ואתחנן אל ה' ומ"ד כדי שתתחולל דעתו עליו דכתיב² ויחל משה אמר רב ענן אמר רב יטעה ולא הזכיר של ר"ח ערבית אין מחזירין אותו לפי י"שאין בית דין מקדשין את החדש אלא ביום אמר אמימר מסתברא מילתא דרב בחדש מלא אבל בחדש חסר מחזירין אותו א"ל רב אשי לאמימר מכדי רב טעמא קאמר י"מה לי חסר ומה לי מלא אלא לא שנא:

הדרן עלך תפלת השחר

אין י'עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין כדי שיכוונו לבם לאביהם שבשמים *אפי' המלך שואל בשלומו לא ישיבונו ואפי' נחש צרוך על עקבו לא יפסיק: **גב' מנא ה"מ** א"ר אלעזר דאמר קרא י'והיא מרת נפש ממאי דילמא חנה שאני דהות מריא לבא טובא אלא א"ר י'וסי בר' חנינא מהכא י'ואני ברב חסדך אבא ביתך אשתחווה אל היכל קדשך ביראתך ממאי דילמא דוד שאני דהוה מצער נפשיה ברחמי טובא אלא אמר ר' יהושע בן לוי מהכא י'השתחווו לה' בהדרת קדש אל תקרי בהדרת אלא בחדרת ממאי דילמא לעולם אימא לך הדרת ממש כי הא דרב יהודה י'הוה מציין נפשיה והדר מצלי אלא א"ר נחמן בר יצחק מהכא י'עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה י'מאי וגילו ברעדה א"ר אדא בר מתנא אמר י'רבה במקום גילה שם תהא רעדה אביי הוה יתיב קמיה דרבה חזייה דהוה קא ברח טובא אמר וגילו ברעדה כתיב א"ל אנא תפילין מנחנא ר' ירמיה הוה יתיב קמיה דר' זירא חזייה דהוה קא ברח טובא אמר ליה י'בכל עצב יהיה מותר כתיב א"ל אנא תפילין מנחנא מר בריה דרבינא עבר הלולא לבריה חזוהו לרבנן דהוו קבדחי טובא

אייתי

לרעה ואין זה הגון. ומיהו אומר ר"י דראה את ר"ת דהיכא דלא עקר רגליו חזר לרעה אפי' בדצרים שאין מחזירין כגון על הנסים וכן עמא דצר:

הדרן עלך תפלת השחר

אל תקרי בהדרת **אלא** בחדרת. תימנה אמאי לא מוכח צהדיא מדכמיצ צתריה חילו מלפניו כל הארץ וי"ל היינו קרא דכמיצ צמזמור הצו לה' בני אלים ומההוא קרא צעי להוכיח צמסכת מגילה (דף פ:) שאומרים אצות וגצורות וקדושת השם וי"ח צרכות תקנו כנגד האזכרות ומשום הכי דייק מאותו קרא שכתוב בזהוה פרשה אצל אותו דמילו וגו' אינו כתוב בזהוה פרשה: אייתי

מסורת הש"ס

(א) י'נעמתו מ. מכונות ט,י. (ב) [חולין ז,י. (ג) לעיל דף ח, (ד) נפי' חסר' לקמן לז' ד"ה ייחין]. (ס) ה"ר"ף ור"ש לא גרסי וז' עי' בעור סימן קכ"ז ומכ"צ, (י) יומא ד,י. (י) נרד' כ"ל, (ח) ד"ה צנזור אחר ד"ה טענא, (ט) נדבורי כשי' מתהפכו בזה, (י) כפי"א: וספרות, כ"ה ברא"ש וע"ש.

‏‏

תורה אור השלם

- ↑ ונאתחנן אל יי בעת ההוא לאמור: דברים ג כג
- ↑ ויהל משה את פני יי אלתי ויאמר לקה יי וצרה אפר בעשפר אשר הוצאת מארץ מצרים בבח גדול וביד חזקה: שמות לב א
- ↑ והלא קרית נפש ושמאל א י תבכה: תבכה: וואני ברב חסדך אבא ביהר אשתחווה אל היכל קדשך ביראתך:
- ↑ תהלים ח ה
- ↑ הבו ליי כבוד שמו השתחויו ליי בהדרתו קדש: תהלים טט ב
- ↑ עבדו את יי בקראה וגילו ביראתך:
- ↑ תהלים יא ב
- ↑ בכל עצב יקדוה מותר ודבר ששתים אך למחזור: משלי יד כג

‏‏

הגהות הב"ח

(א) גב' ולא הזכיר של ר"ח (בצרמית וכו'. צשמית) תל"מ. וי"צ סי' אין זה: (ג) תוס' ד"ה אין הלכה כי דלכי מייתי הבא רבי אמי וסי' ציחיד בניי עמודי היכא דהוו גרסי כ"ל וזמנת כנענן נמחק: (א) ד"ה מתבצרה וכו' עקר רגליו ופתח. צ"ב סי' או פתח: (ד) בא"ד וי"י יחזור לאותה צרכה:

גליון הש"ס

בתני: אפי' תפלין. עי' יומא י"ט ע"כ תוס' ד"ה צס:

הגהות הגר"א

[א] גב' של ר"ח בערבית. צ"ב סי' וס"פ ל"ב אלא צשמית אין לו לנד:

מוסף תוספות

- ↑ בתוס' רי"ש כתב, וי"ל דלא שנא כיון שאין ראוי לקדש צלילה דמה משפט ביום אף קדוש החדש ביום לכך אין מחזירים. ב. בתוס' רי"ש הוסיף, דאז יש ר"ח בשני ימים. ג. בתוס' רי"ש כתב, אינו חזור שהיה דומה לברכה לבטלה אם היה חזור כלל. ד. בתוס' רי"ש כתב, ואין ללמוד מברכהמ"ז טעושה ברכה חדשה אחר בונה ירושלים שיחזור לעבודה כאן שתי ברכות.

מוסף רש"י

חזי מאן גברא רבא דקמסהיד עליה. ראה כמה אדם גדול העיד עליו, הואיל ופא להעיד על זאת יפה כיון ודקדק בדבר אל נכון (וחז"ל י.י.) כדעי עמודי. שנית המדרש נכון עליהם למעלה (ועי' ל ח.).

הדרן עלך תפלת השחר